

No puc deixar de pensar-hi quan una metàtesi comparable ha triomfat en un territori romànic tan vast que va des de l'Oceà fins a l'Adriàtic (tot i que la metàtesi recíproca de consonants és un fenomen incomparablement més freqüent en basc que en romànic). I aquesta en basc hauria pogut ser provocada per una propensió a identificar amb un altre mot el *gibel* orogràfic, de significat diferent, i aquest sí autòcton, de *Olagibel*, *Jaizkibel*, etc. Amb totes reserves quedí, doncs, sotmès a llur estudi i decisió. — 4 Rohlfs (o Lausberg) (*Hist. It. Gramm.* 1, 65) va suggerir una altra cosa, que comento sense rebutjar-la en *Top. Hesp.* (II, 36) i afegint-hi més fets a la p. 37n. Idea que resta vaga, incerta i objectable, però també difícil de refutar. — 5 Les rimes de Jacme Marc i Aversó suposen el mateix. D'explicar la *é* tancada d'aquest mot català crec que ningú no se n'havia preocupat fins ara, si no és P. Fouché en una nota del *BDC* XIII, 41, breu i ben poc útil. No s'hi veia altra via d'explicació que agrupar-ho amb els casos escadussers que aplego en *LleuresC*, 250: són ben heterogenis i la major part francament diferents d'això. A penes si s'hi acosta el cas de *lléi* (entre palatals, mentre que en *fetge* només hi ha palatal a darrere) o el de *lléngua*: que la *f* labial precedent hi ajudés com la *y* de *lléngua* és una suggerència ben forçada. Algú hauria pogut suggerir que els mots en *-gā* precedits de *é* tancada eren bastants, i pocs els que hi tenen *è* oberta: aquells comprenen els set que agrupen Marc i Aversó, i encara *lletja*, *esquetja* (= *esclétxa*). Però ¿qui creu en aqueixes «analogies fonètiques»? L'analogia és un fenomen morfològic únicament. Sempre m'han semblat cosa de pèssim mètode, i ara que ens hem adonat que també hi havia un vocalisme etimològicament igual en la forma occitana, s'imposa descartar tot això i concloure que hem de partir d'una *ē* oberta (= *ĕ*) del llatí vulgar circumpirenaic.

Feticida, *feticidi*, V. *jetus* (FECUND) *Fetid*, *feticida*, V. *jetor*

FETILLER, 'bruixot, encantador', FETILLAR 'embriuar' i FETILLES 'sortilegis', formes corresponents a les oc. *ſachilbir*, *ſachilbar* i *ſachilbas*, que per tant han de venir d'un ètímon començant en FACT-; són també inseparables del port. *feitico*, i cast. *hechizo*, *hechizar*, dels mateixos significats, que tenen també l'arrel FACT-, però que en llur final suposen la terminació FACTICIUS, amb el sentit bàsic de 'cosa factícia, artifici supersticiós', 'ídol fabricat, fetitx', per tant *fetilla* sembla provenir d'un *FACTICULA paral·lel; d'altra banda com que *feitiller* s'assembla també, tant o més, al seu sinònim it. *fattuchiere*, *-iaro*, que tot començant per FACT- sembla correspondre a *FATUCULARIUS, derivat de FATUCLUS, diminutiu de FATUM i FATUUS, que designaren divinitats campestres, la cosa més probable és que tant l'it. *fattuchiere* com el cat. *feitiller* (junt amb *fetilles*) resultin d'un compromís entre els dos sinònims concurrents FACTICIUS i FATUCLUS.

□ 1.ª doc.: *feitiller*, Llull; *fetilles*, 1373 (i Eiximenis en el *D'Ag.*); *feitillar*, c. 1460.

Ja Llull blasma els qui «han haüda fe en *feitillers*», i BMetge critica les dones perquè «consulten los *feitillers*». En StVicentF són freqüents tant *fetilles* com *feitiller*, *-era* i *feitilleria*: «degü no vaje a adevins ne *feitillers*» (*Serm.* II, 218.4), «mes filles, per degun mal de vostres fillets no façats *fetilles*, ne anets a *feitilleres*» (id. II, 264.33); «tres pecats que s desvien --- de la carrera de Déu: --- lo primer és *feitilleries* diabolicals, lo segon blasfèmies, lo 3 negligències festivals» (id. I, 75.4); i ell mateix ens dona curioses mostres d'algun d'aquests sortilegis i actes supersticiosos, quan mana que «si s'hi fa alguna *fetilla*, com fan algunes que, quan pedreg<u>e lancen la çabata del peu esquerre en la carrera <'al carrer'>, o los ferres de cuynar, de sobines: corruscar-se <'enfellonir-se, indignar-se'> contra tals persones» (vol. Harrison, f° 94r18).

Quan un nostre gran rei, Pere III, el Cerimoniós, s'assabenta que el seu primogènit Joan s'ha pensat que si una persona que ha caigut malalta a França és per algun sortilegi que li han fet des de Catalunya, el renya perquè creu en *fetilles* (Josep M.ª Roca, principi de l'article de *BABL* x sobre les supersticions de Joan I: veg. els textos, que publica Rubió i Lluch, datats de 1373, *Docs. Cult.* II, 170). «Déu --- vol --- d'Ell sols confies, / abrenuncies / Bel e Sathan, / e a quant fan / exarmadores, / encortadores, / les piro-màntiques / e nigromàntiques / de Zabuch filles, / ab ses *fetilles*», «no dura poc / ser menstroses / --- / del drap que s muden / *fetilles* fan», JRoig (*Spill*, 12240, 9657). «Diu Sèneca: yo-t mostraré per a ser amat una medicina sens herba, sens paraules, sens encantacions de alguna *feitillera*: si vols ésser amat, ama», R. de Corella, *Primer del Cartoxà* I, 10v.

El vocalisme de la inicial és *fe-* (fins i tot algun cop assimilat com a *fi-*) no pas *fa-*, i això unànimement, salvant excepcions poques i sense valor puix que quasi totes vénen de orientals (Tomàs Aguiló, *Cròn. del Cerimoniós*, etc.), si més no els manuscrits que ens les transmeten (si cap excepció hi ha l'explica la influència de *fat* FATUM). En fonts rigorosament valencianes com JRoig, *fe-* és constant; en ell trobem també el verb: «Na Fortiana / --- / lexat havia / --- / son senyor rei, / propi marit, / mig mort al lit, / emmetzinat / e *feitillat*», «una pus vella, / quant fuy donzella, / me féu apendre / saber d'ullpendre, / de *ſitillar* / e de ligar, / fer avortir / ---», variant amb *i* que constitueix un vulgarisme del ms. bàsic del *Spill*, del qual no participen les antigues edicions i autoritzades (les eds. A, B i C porten totes *enfet-* en el passatge): «may s'emprenyava: / ella renyava <'botzinava, tempestejava'>, / incessantment / e constantment / hi treballava / ... / cert, dos millés / de sous despés <'gastà'> / metges pagant / --- / tots los cregué / --- <'alguns'> / d'ells ser <'que era'> ligada, / *enfetitllada*, / li feyen creure; / feren-li beure / mil beurajades / ---» (*Spill*, vv. 1356, 6121, 4628).

Encara que en literatura l'ús en decaigué molt en els segles baixos, o bé tendí a enfocar-hi (en les re-